

Takács György

„Semmi gonosz igizet benne ne nyughasson!”

Szemverés elleni csángó ráolvasók

A következőkben a gyimesi, hárompataki, románcsügi, úz-völgyi és csobányosi csángók¹ *igizet, igizet* (szemverés) elleni gyógyító cselekedeteiben (*vízvetés, elfűvés*) alkalmazott ráolvasókból közlök jó két tucatnyit, amelyeket 1991. és 1998. között hallottam, s „*Aranykertbe' aranya*” című, kiadás előtt álló könyvem kéziratából emeltem ki. A csángók jórészt székelyes eredetű hitvilágában az *igizet, igizet* a betegséget okozó rontások egyike², amelyet jórészt akaratlan ártás eredményének tartanak: „*Maga, ha hirtelen megnézi, ugy meg igizi! Magát es, ha valaki ugy megnézi, csak észreveszi, ugy fáj a feje, hogy vége a napjának.*” (Bezsán Koszti sz.1928. Kostelek) „*Reanezel s megcsudálsz, ugy reafeledkezed magadot, hogy 'te, be szép ez!', s ugy elgondolod. S ilyen dógon keresztül meg lehet igizni...Vannak olyan emberek, amelyikek nagyon igiznek. Ezé' van, má' nálunk, mikor meglátsz egy... egy kis gyereket, s ugy reanezel, tudod, má' mingyá' a vénasszonyok: 'Köpd meg, pfü, meg ne igizzem!'*” (Karácsony Lázár sz.1932. Gyimesbükk, Halas-pataka) „*Olyan egy része... hogy igiz. Másik pedig nem. Akármit csudálkoznak es, semmi baj nincs. A másik olyan, hogy meglássa magát, vagy valamit, s lát valamit olyant magán, ugy megnézi, miféle, ugy hogy meg es igizte abba' a helybe'.*” (Vrencsán Lázár sz.1924. Kostelek) „*Olyan szemük van, hogy megigizik. Nem mindenki igiz. De olyan a szeme, hogy megnezi, s elbetegedik a másik... beleposztul, tuggya, állat, vagy ember es.*” (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália sz.1933. Gyepece) „*Akárkit. Csak nem akárki. Olyan emberek vannak, hogy a' mihent meglátta azt a malacot, vagy azt a tehént, vagy azt a borjút, hogy szép vót, s ő eltá-*

¹ Gyimeseken a gyimesi csángó telepeket (Felsőlok, Középlök, Gyimesbükk), Hárompatakon Kostelek, Gyepece és Magyarcsügi falvait, Úz-völgyén pedig Egerszékét és Csinódot értem. Románcsügi és Tatrosba ömlő Csügi-vize völgyében, Palánka és Magyarcsügi között, az alig néhány család által lakott Csobányos pedig a Csobányos-patak felső szakaszának laposain húzódik meg.

² A dolgozatomban közöltékhez hasonló ráolvasók máig hallhatóak a székelység körében is, legutóbb Balázs Lajos „*Szeretet fogott el a gyermek iránt*” című kötetében (Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 1999.) ír a csíkszentdomokosiak igizettel kapcsolatos hitének elemeiről. (295-313.o.)

totta a száját, elbámú't rajta, amhá' megvan igazve. S akkor az a borju, az beteg vót... azt meg kellett gyógyítani, vagy szentelt vizet csinálni neki, me' csináltak így magán, házilag, vótak ilyenek, akik tudták, imával, mivel..." (Vrencsán András, 1913-1998. Kostelek)

Az igézet jelenségéről Magyarországon először *Laskai Osvát* ír XV. század végi *Beszédgyűjteményében*, ahol szintén *igézésnek* (*fascinationes* - *vulgo yghezes*) nevezi.³ 1562-ben a *debreceni hitvallástétel* szól a rontás e fajtájáról.⁴ Az „igéz” szó nyomát a türk nyelveken át egészen az eurázsiai nyelvhasználatot évezredekig meghatározó sumér nyelvíg követhetjük, ránk maradt nyelvelmékek szerint ugyanis a sumérok hitében a szemverést az „*igi ohul*” („gonosz szem”) okozza.⁵ Pontosan ugyanerről, ugyanezekkel a szavakkal beszélnek máig is az *ig(y)izet* kapcsán a gyimesi csángók éppúgy, mint a magyarlakta területeken mindenütt.

A csángók az igézés okának általában az *irigységet*, a *kércinséget* tartják. Úgy vélik, azt lehet megigézni, ami *szép, irigylésre méltó*. Különösen azokról az emberekről tartják, hogy *igizősek*, akik *szemöldöke összeér*, illetve akiket *csecsemőként kétszer választottak el* az anyjuktól: „*Állatot es meg lehet igizni, embert es meg lehet igizni, aki igiz. Például mű így hallottuk a régi öregektől... hogy vigyázz attól az embertől, amelyik... a szem szőre össze van érve itt. Az nagyon igiz. Így mondták a régi öregek.*” (Karácsony Lázár, Gyimesbükk, Halas-pataka) „*Ezelőtt aszmondták, hogy a' tud igizni erőst, akinek ez a szemöldöke esszeér itt egészen. Az erőst igiz. Az a mihent meglátott, megvagy igazve.*” (Vrencsán András, Kostelek) „*Ha valami megtetszik, s megnezi. S aszmongyák, az igiz, akit elválasztnak az anyjától, a csöcstül, s megtéríti, hogy még osztán utána megint szoptassa. Az olyan ember igiz, akit kétszer választottak el... Akármít, ami megtetszik egy részének, me' aszmongya: 'Szem megnezte, szív megszerette, gonosz igizet belészállott...'*” (Karácsony Emilné Vrencsán Anna sz.1923. Kostelek) „... *akinek olyan a szeme, hogy aszmongyák, hogy kétszer válódik el az édesanyja tejitől. Hát... az igiz. Aszongyák, hogy az amikor megigizi, az osztá' söpri es, viszi. Meg es hal abba. Meg abba, mikor az megigizi.*” (Szöcs Kosztiné Karácsony Anna sz.1931. Magyarcsügés) „*Lássá-e, Andris János, ő olyan vót, amelyiket megnezte, osztá' hézzatartottak. Anukának a bátyja elment le, korcsma vót András Jánosnál, nekik sok gyermekik vót, s vót egy kicsi bubájuk, született vót, szép kicsi leánka... kilenc hónapos leánka vót. S aszmongya: 'Ej, milyen szép kicsi leánkátok van!' Ugy elbetegedett a leánka, s nem jutott eszikbe, hogy megigizte. Elbetegedett, éjjel meghalt. Meghalt a leánka.*” (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália, Gyepece)

Noha bármit meg lehet igézni, a szemmel verésnek leginkább mégis a védtelen, gyenge élőlények (gyermekágyas asszony, kisgyermek, fiatal állat stb.) vannak kiszolgáltatva. Az igézet kínzó fejfájással, hányingerrel jár, a csángók hite szerint bele is lehet halni: „*Tudja-e, hogy ha az embert, vagy akármít... olyan beteg, hogy kész, hogy meg kell halni. Ha valaki megigizi. Annyira fáj a feje, hogy vége az élettíneik. S mihent megmosta evel a vízzel magát, helyre van jöve. Na, de azt kell tudni, hogy milyen imádságot mondnak. S azok nem*

³ vö. Szendrey Ákos: A magyar néphit boszorkánya. Magvető, Bp. 1986. 195. o.!

⁴ vö. i.m. 195. o.!

⁵ vö. pl. Götz László: Keleten kél a Nap. Nyelvészeti és történettudományi értekezések I-IV. Altötting-Wien, 1981-1984.; Dr. Varga Zsigmond: Az ősmagyar vallás szumir és ural-altaji öröksége. San Francisco, én. 177. o.!

tanyítottak senkit. S ha tanyítottak, akkor egy nálánál fiatalabbat... öregebbet nem vót szabad tanyítani, csak fiatalabbat. Megtanyította, hogy mit kell, s akkor maradott így hátra. Egy." (Vrencsán András, Kostealek) „Nehez beteg vele. Állat, ember, mindenféle. Nehez beteg, ha megigizik... Vót gyermekkoromba', odahaza a Bukkbe'. Ott, ott vót. Megigizték, s vitték az orvoshoz, s hordozták ide, hordozták tova, semmi se ért semmit, hanem aztá' beléhalt, ugye, belészállott a szüvibe, a fejibe, a szüvibe. Több mentség nincs.” (Bezsán Györgyné Nagy Katalin sz.1928. Kostealek) „Aszmongyák, hogy igizős. Megigizi. Akkor fáj a feje, s rossz érzetje van, hányingere, s öli a szüvitől, rosszul van a szüvitől... Így rajta felejtkezik erősen, s akkor igizi meg, aszmongyák, így belé gondol, s akkor.” (Berszán Fülöpné Gábor Katalin sz.1945. Gyimesközéplek, Bükkhavas-pataka) „Mindenfélét. Állatot s disznyót s malacot, mindenfélét meg lehet igiznyi. S akkor kerül egy olyan, a malackáknak es kerül egy hasmenés, s elposztúlnak. Olyan fejfájással jár. Igen.” (Vrencsán Lázárné Dobricu Anna sz.1931. Kostealek) „Reacsudálkozott. Nézte, nézte, nézte, s reafeledkezett, tudja, s akkor megigizte... Állatot es meg lehet igizni. Szép állatot meg lehet. A csufot nem lehet meg, de a szép állatot... Ide ki a küsső szomszédok, olyan vót a vénasszon, hogy édesapámé, a marhát vagy amit ő meglátott, megigizett, azt, hiába vettél vizet, a föld vette ki. Meg kellett dögjön, vagy meg kellett haljon.” (Tankó Jenőné Bodor Virág sz.1930. Magyarcsügés) „Elposztul az állat es az igizetből. Ez igaz. ... Az állat elposztul, az állat es. Akármilyen állat elposztul. Kússebb állat, vagy nagyobb, vagy akármilyen. Ha megigizik, beléposztul az állat, mindenféle... S... az embert es, ha megigizik, kezdi nyomni a szüvit, és fájni a feje, s... így, drága, így... Az igizet, az erőst erős.” (Vrencsán Józsefné Vrencsán Anna, 1915-1997. Kostealek)

A szemverés megelőzésére a „pókás bubákat”, a kis gyermekeket régen éppúgy megjegezték, s egyes házaknál megjegezik még ma is, mint a fiatal állatokat. Az állatok ígézettől való megóvására legjobbnak tartják a nyakra kötött piros szalagot, piros „bojtékokat”, „kenákat”, a gyermekek védelmére pedig a piros gyapjűfestékkel vagy az üst fenekéről, a „füttőről” lekapart szitóval, korommal megkent homlokot. Előbbi - amint az egyik csügési vallomás alapján („... ha nekem es kicsi bubám vót, s egy tyukot elvágtam, vagy valamit, akkor jelt tettem a gyermekre. A vérit annak es a homlokára feltettem, hogy valami nehogy bántsa.” - Tankó Jenőné Bodor Virág, Magyarcsügés) feltételezhető -, talán egy régvolt áldozati szokás emléke, utóbbi pedig elsősorban a szépség-csúfság ellentétpár mentén értelmezhető: ami szép, azt irigylik, megigézik, a csúf, elcsúfított gyermekekre, állatkákra azonban nem leselkedik ez a veszély: „A tehenyek es, kicsi borju... megborjuzik, szoknak tenni piros szalagot a nyakába... Az azért van, az a piros szalag, hogy jusson eszébe, hogy nehogy megigizze.” (Popovics István sz.1921. Gyepece) „A kisgyermeket igen. Szókták a homlokát. Vagy szitóval, vagy egy kicsi piros valamivel, ha valahova vitték, megérintették... s akkor eszikbe jutott, aki megtekintette, hogy megtöpte: 'Pfü, meg nem igizem'.” (Györgyicze Andrásné Korbuly Katalin sz.1921. Magyarcsügés) „Amikor kicsikék vótunk, s ugye, hogy sokat dógoztak a fehérnépek, me' a gyapjat es mind feldógozták, festettek, ilyen ágyterítőket szóttek, csergéket szóttek s festettek. Hiitak oda, s a festőbe mártották így a hüvelykiket, s így a homlokunkra: 'Na, ne igizzenek meg!' Jegyezték meg, s úgy mentünk megjegezve egész nap... Fölleg a piros festővel, azzal... Azé', hogy amikor az a rossz szem reanéz, akinek rossz szeme van, előbb azt lássa meg, a jegyet rajta, s akkor nem tuggya elkapni az igizet, met a szeme előbb azon akad meg. Azé' jegyezték meg.” (Fekete

Kászoni Jánosné Korbuly Rozália, Gyepece) „Az üstnek, a kormos üstnek, fenték el az ujjköt, s a kicsi gyermeknek huzták el a homlokára, hogy ha valaki reanéz, nézze azt a kormot, ne maraggyon a szeme a kicsi gyermeken. Pontot tettek. Egyebvel es lehetett, nem csak koromval. Valamilyen festő... egyebvel es lehetett, de koromval tettük, hogy legyen csunya.” (Bereczki Jánosné Vrencsán Virág sz.1922. Kostelek)

A tatrosvidéki csángók hite szerint a fákat, virágokat is meg lehet igézni. „Megigiződik a fa” - mesélte öreg gyepceci barátom, Popovics István. Az igizős szem „vevődtetésére” máig piros szalagokat, gyapjúfonal darabkákat, rongyokat aggatnak a rügyező, virágban lévő fák ágaira. Hitük és tapasztalatuk szerint a figyelmet elvonó piros szín segít a rontás megelőzésében: „Valami ulyant látnak rajta, hogy hát abból megigizik... A fát meg lehet, a gyümöcsfát, ha sokat virágzik. Sokat virágzik, s meglássák, hogy: 'Ej, mennyit virágzott ez a fa!', de nem jut eszükbe az, hogy hát megigézik... Akkor a virágjait elhullassa, s nem csinál gyümöcsöt... Veres szallagot kötnek reja, vagy egyet, vagy kettőt, hogy aki lássa, meglássa előbb a szallagot rajta, s akkor nem igizi meg senki sem... Vízet nem vetnek a fára, met azt nem tudják, hogy megigizte, rögtön... csak akkor, amikor elhullatta a virágját, s gyümöcsöt nem köt, a többiek kötnek, s az nem köt. Azt nem tudják rögtön, hogy megvan igizve. De legelsőbben kell kössenek veres szallagot vagy két helyré.” (Imre Jánosné Györgyicz Anna, 1911-1996. Kostelek) „Há' a piros szalagot azé' tettük, hogy ne igiződjék meg, me' sok virág van a fákon. Tavasszal. A kicsi fákra, s amelyiken több virág van, inkább oda teszik... Megigiződik, s akkor osztán lehull a virágja, s nem természet a fa. A pirosat meglássa, akkor valahogy úgy... elvevődik, nem igizi meg a fát... Előre a piros mutatkozzék elé.” (Fekete Kászoni Tamás sz.1935. Gyepece) „Aszondták, hogy ne igizék meg, azér'... Azt tudták, hogy az azér' van, hogy szalag van rajta, hogy ne igiződjék meg, s így mondják, hogy megtöpi: 'Phü, nem igizem meg!'... aszondják, irigy szem nezi meg.” (Györgyicz Andrásné Korbuly Katalin, Magyarcsügés)

Ugyancsak meg lehet igézni valakinek a munkáját is, ha szép. Régebben az asszonyok, amikor szövőt tettek, „a kapukot zárták bé, s kötték bé, hogy ne menjenek a nézők, me' igizték meg” a szövőszéket. A megigézett szövőszéknek az élőlényekhez hasonlóan ráolvasás kíséretében vizet vetnek, szenteltvízzel meglocsolják: „Meg lehet minden félét... ez biztos... Még a szövőt es meg lehet igizni, mikor szősz. Ugy esze bolondul, hogy vizet vetsz, s helyrejő... Meglocsolják a szövőt.” (Kulcsár Jánosné Szöcs Mária sz.1932. Gyimesbükk, Budáka-oldal) „...valamikor régebb... amikor szövőt tettek, fölleg, még az ajtót es bézárták, nehogy a szomszédasszon, vagy... aki úgy érdeklődik vagy csodálkozik. Mert, ha megnezte, úgy eszevigyült, nem tudták indítani el a szövőt. Akkor vettek vizet annak is... A szövőszéknek vizet vettek... Ugy mind a szentelt vízzel, úgy megszentelik. Met az má', tudja, hogyha má' egyszer arra a vízre a Jóistennek a nevel csiná'ják, vagy mondják, az má' azt jelenti, hogy az má' szenteltvíz.” (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália, Gyepece) „Ugy esze gurucsolódott. Igen... Édesanyám mondta... hogy: 'Valaki idejött - aszondja - a szövöm úgy össze gurucsolódott, hogy nem tudtam szőni!' S akkor vetett vizet reja, s helyrejött. Meglocsolta aval a vízzel.” (Vrencsán Sándorné Csilib Anna sz.1931. Kostelek) „Festettem a piros tojást, s olyan jött oda, hogy úgy megigizte, hogy se nem fogott, semminek se' vót jó. Akkor valamit ki kell találni... Valami hazugságot, hogy fogjon a festő.” (Bezsán Jánosné Vaszi Ilona sz.1931. Kostelek)

Ha a rontás megelőzése nem járt eredménnyel, a megigézett beteg gyógyítására két, időnként együttesen is alkalmazott módszer áll rendelkezésre: a *vízvetés* és a beteg fejének *elfűvése*. A *vízvetésnél* a gyógyító személy jó néhány előírás betartásával *víz*et *merít* (általában folyóvízből, patakából, vagy legalább a kútból, hogy az orvosolásra használt elem *tiszta*, „*kezdetlen*” legyen), s abba a tűzhelyből kivett páratlan számú (három-kilenc) parazsat - újabban esetleg elgyújtott gyufaszálat -, vet, melyek mindegyikére „ráimádkozza” a gyógyításnál használatos „*olvasás*”-t. Az ily módon elkészített, a *szenteltvízzel* azonos értékűnek tekintett *szenesvízből* ezután a beteg néhány (általában három) kortyot iszik, a maradékkal megmossa az arcát, a homlokát, a halántékát, esetenként a tenyereit és a talpait, majd a vizet - amely magával viszi a betegséget -, *előntik*, általában napszentület felé, leggyakrabban a *sas* (kapufélfa) vagy *fa tövére*, esetleg *kutyára* vagy *macskára*. Ha megigéztek valakit, s nincs a közelben víz, a csángók a másik gyógyító módszerhez folyamodnak, vagyis *elfűjják a beteg fejét*: „*Amikor... ha nincsen tűz, vagy... hogyha nincs víz vagy tűz, akkor fűjják el a fejét.*” (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália, Gyepece) „*Az es csak annyi. Hogyha nincsen víz közel, s beteg valaki, hogy megvan igazve, akkor áll szembe aval, aki megvan igazve, s akkor... ahogy elmondtam, úgy mongya, csak nincsen víz. S keresztül fú a fején.*” (Bereczki Jánosné Vrencsán Virág, Kostelek) „*Ugy es érvényes, hogy így keresztet vet a homlokára, s elmongya háromszor, s így elfűja. Ugy es jó... Így mongyák, elfűjják, hogy így vet keresztet így a homlokára, s akkor elmongya háromszor, s így elfűjja, s úgy es megtér.*” (Vrencsán Józsefné Vrencsán Anna, Kostelek) „*Ez szokás... Vetnek vizet es, ezt könnyebb vót, úgy elfűni a fejét.*” (Hajnal Péterné Ardelán Ilona, 1928-1997. Magyarcsügés) A *vízvetés* és az *elfűvés* szövegei gyakran megegyeznek, egyesek azonban mindkét gyógyító, gonoszűző cselekedetet különböző, egymástól funkcionálisan elkülönített „*olvasásokkal*” végzik. A *vízvető olvasások* spektruma az egyszerű „*eltiltásoktól*” (pl. „*Szem megnézte, sziv megigizte. / Menjen el a pusztákra az igazet!*” - Kostelek) az összetett rendszerű, alkalmasint rontó, rontásvisszafordító kitételeket is tartalmazó szövegtípusokig terjed, utóbbiak általában a „*Megindult a boldogságos Szép Szűz Mária...*” képpel kezdődnek; az *elfűvés*hez használt ráolvasó szövegek általában egyszerűbbek, rövidebbek.

Az ígézet gyógyítására használatos, a csángók hite szerint nem evilági eredetű tudomány átörökítését hajdan szigorú előírások szabályozták, a tudás átadása a halálos ágyon történt: „*Osztá' mikor halt meg, akkor úgy le kellett számoljon mindenről... Én láttam, úgy megszenvedett ezeké'. Mindenről leszámolt. Mindenről. Amikor halt meg... Át kellett aggya, ő le kellett mongya, hogy ő mit tudott s miket csinált... Akik ott vótunk, mind hallottuk, hogy ő mit csinált.*” (Anonyma, Kostelek) Ezzel a régi átörökítési formával ma már alig találkozhatunk, általában előbb is átadják a tudást, s gyakran nem is csak egyetlen, de akárhány fiatalabb személynek: „*... csak nálamnál kisebb tanulja meg, s má' ha nálamnál idősebb, akkor az enyim nem érvényes, így mondják.*” (Tankó Mihályné Albert Anna sz.1945. Kostelek)⁶

⁶ vö. pl. Kallós Zoltán: Ráolvasás a moldvai és a gyimesi csángóknál. in: Műveltség és hagyomány VIII. KLTE, Debrecen, 1966. 137-156. o.; Takács György: „Jgizet szálljon az erős kősziklákra!” A kosteleki, gyepecei és magyarcsügési csángók ráolvasó gyakorlata. in: Palócföld, 1995/4. 371-383. o.!

A vízvetést és az igézet elfűvását - a többi ráolvasáshoz hasonlóan -, a katolikus papság részéről tiltás formájában megjelenő értetlenség övezi: „*Aszmongyák, vétek, de ha vizét nem vetne, megigiznek állatot, akármit, beléposztul.*” (Albert Györgyné Bereczki Julianna sz.1942. Kostelek) „*Aszmongyák, a Jóisten ellen dőgozik, de csinálták, met jó vót, ha megigiztek valamit, akkor helyre hozta.*” (Vrencsán Sándorné Csilip Anna, Kostelek) A csángóság nem érti, papjai miért nem hiszik, miért tiltják ezeket a számára nyilvánvalóan hasznos bájolásokat, amikor azok csak gyógyításra, világunk orvosolására szolgálnak: „*Az nem vétek. Hát én a Bibliából olvastam, hogy hát az Úrjézus aszmondta, hogy aki az Ő nevibe' gyógyít, az nem vétkezik egyáltalán. Na, s a vízvetés a Jóisten nevével, az aval van, akár mind a papok es, hogy imádkoznak a betegre, mire, há' csak az Úrjézus nevével.*” (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália, Gyepece) Sokan a ráolvasókban esetenként máig fellelhető igen archaikus rontásvisszafordító kitételekben látják ennek okát, mint a kosteleki „Gyuri” Virág is, akitől a vízvetés hasznosságát megtapasztaló gyimesi esperes szélében elterjedt történetét hallottam: „*Ezt a vízvetést... egy része tudja csuful... Ezt én nem es akarom maguknak mondani. S a papok azt titották. Hogy nem szabad, ez babonaság. Például nem imádságot mondanak rea, hanem... hogyha férfi... 'a heréje hasadjon ki!', s hogyha nő igizte meg... 'hasadjon ki a csöcse!'. S a papok títák eztet. Ne kívánj rosszat, még ha rosszat tett es, felebarátod... A papok titották a vízvetést. Hát biztoson ezétt tithatták, amit most utoljára mondtam. Vót egy pap a Gyimesbükbbe', egy esperes pap, ugy hitták, hogy Gergely György. S az igy gyónás alatt, hogyha meggyontad, hogy vizet vettél, nagy bűnnek hagyta. S az babonaság, s azt nem szabad... Az nagyon titotta a vízvetést. Vót két szép csitkaja, s a kutnál itatgatta őket. S egy reggel ugy esze rugódtak, hogy aszhitte, hogy meg... semm'isiti egyik a másikat. S a szomszédasszon es látta... Aszmongya a szomszédasszon: 'Esperes úr, de meg vannak igizve a lovai, hogy ugy esze rugódtak!' S aszmongya: 'Hát hogy lehetne ezen segíteni?' - 'Hát én tudok vizet vetni.' - 'Hát - aszmongya - csiná'ja, na, hogyha tuggyal!' Az asszony igy vizet vetett, ahogy mondom, s többet nem titotta az esperes a vízvetést... Ugyhogy meggyőződött a papbácsi es, hogy ténleg a csitkók meg vótak igizve. Vízet vettetett, s a csitkóknak lesimúlt a szőrük, s nem rugták egyik a mást tovább.'” (Bereczki Jánosné Vrencsán Virág, Kostelek)*

Lássunk mindezek után néhányat a csángók által a „gonosz igizet” elleni vízvetés és elfűvás során használt ráolvasó szövegek közül. Sorrendben először a vízvető ráolvasók (1-20.), majd az elfűvás során használatos gyógyító szövegek következnek (20-25.):

1. Vetem a vizet a Jordán vizibe, ugy használjon!⁷ / Kék szem, zöd szem, / Hetvenhét féle szem megnezte, megigizte. / Igizet szálljon az erős kősziklákra, / Nagy sinka mezőkre, / Rengeteg erdőkre, / Hol kutyák nem ugatnak, / S a kakasok nem szólnak, / S a lovak nem nyerítnek!⁸ / Testje, vére, csontja maradjon tisztán, / Ahogy a boldogságos

⁷ A csángóság szerint „hétszer szentelt”, gonoszűző folyóvízről, s a vízvetés egyéb mitikus vonatkozásairól röviden már írtam a Palócföld hasábjain. (vö. Takács 1995.!)

⁸ Az „erős kősziklák”, másutt „feteke kősziklák” sötét árnylányekkel (az ördög állataival) benépesült, szaturnikus erővel terhes, ember nem lakta birodalma az *alvilág, alsó világ* megfelelője. Innen indul és a ráolvasó hatalmával ide üzetik vissza a többi gonoszokhoz hasonlóan az emberi világ rontására

Szüzmária, / S a Szentlélek Uristen a világra hozta! (Tankó Mihály, 1939-1997. Kostelek) *Na ez, a rossz szem megnezi az embert. És osztá' kezd fájni a feje. Akkor ezt az imádságot el kell mondani egy kanna vízre... azt frissen hozni, a vizet akkor. S akkor... kilenc szenet a füttőből, vagy gyufaszálat elgyújtani, s belevetni. S akkor... szenet vesz a kályhából ki, azból visszavetni egy pár szenet. S akkor abból az, akinek fáj a feje, kilenc cseppet igyék, s ott megmossa a fejét, s ott a szüviné', s mingvá' helyre van jöve. Idősebb nem szabad megtanulja, met akkor a... melyik a fiatalabbtól tanulja meg, akkor annak má' nem használ a'.*

2. Kék szem, feteke szem, ződ szem, / Irigy szem, jó szem, / Szem megnezett, szü megszerette (nevét mondja), / **Gonosz igézet belészállott. / Tisztuljon, takarodjon a feteke kősziklákra!** / **Ugy maradjon, ahogy az Isten hozta / Az anyja méhéből a világra.** (Vrencsán Józsefné Vrencsán Anna, 1915-1997. Kostelek) *Ez a vízvetés... S akkor háromszor elmongyák s három szenet belévetnek... Három szenet belévetni a vízbe, s a nevit mondani, akinek veti... Három cseppet iszik és megmossa a sziviné', s a fejét, s itt ne. (A tarkóját.)... Elönti s leborítsa a csiprot... S ennyi az egész. De azért ez igaz... Ugy es érvényes, hogy így keresztet vet a homlokára, s elmongya háromszor, s így elfújja. S úgy es jó... Ugy es megtér... Hát ezt nannyaamtól tanultam vót. A vízvetést.*

3. Kutyaszem, macskaszem, kégyőszem, gyékszem, / Ződ szem, sárga szem, fekete szem, kék szem, / Aki megigizte. / Olyan tisztán maradjon, / Amilyen tisztán szülte Szüzmária Szentfiát. / Szálljon el az igizet / A kősziklákra s a fákra, / Hogy ne igya a... gyermeknek a piros vérit. (Póra Béláné Károly Rozália, 1931-1997. Magyarcsügés) *A patokról így lefelé meritem, ne... Az egy kicsit iszik, s ha nem, megöntözöm, állatot, minden félét, s megtértek még ezidáig, hál' Istennek. (A vizet hová önti el?) Nyugatra, egy sasra... Hogy tudjon nyugunni, amelyiknek vizet vettek.*

4. Igizet, igizet, menny el! / Menny a kősziklákra, / Hol a fekete kutyák nem ugatnak, / Fekete macskák nem nyávognak, / Fekete lovak nem nyerítnek, / Fekete kakasok nem kukorékolnak, / Hadd a beteget, ahogy az Úr teremtette! / Kék szem nézte, ződ szem nézte, fekete szem nézte. / Ha férfi igizte, fáraggyon el, / Ha fehérnép igizte, remegjen el!⁹ (Gábor Jánosné Szöcs Ilona, 1926-1998. Kostelek) *S akkor 'Pfo-pfo-pfo-pfo-pfo', töpdössék el!... S akkor veti a keresztet a kannára, s akkor elmond egy Miatyánkot utána... Teszik csiporral a csészébe a vizet, s akkor gyufa vagy szén, de inkább most gyufával csináljuk... Akkor a gyufát meggyújtjuk, s ahogy ég a gyufa, ezt addig mongyuk, s három szál gyufát égve belétörünk a vízbe. S ha megvan igizve, akkor a gyufaszál lemenyen, ha meg nincs igizve, akkor fennmarad a víz tetején... (A vizet hová öntik el?) Az eszterháj alá, a csepegő alá... Hogy ne tapodódjék föl. S akkor a csészét leborítsák, mikor visszaviszik. Az asztalra, ahol szokták tartani a csészét, oda leborítsák... S akkor... egy kicsit iszik, háromszor iszik*

törő „gonosz igizet” is. A hegy, a havas tetejéről népmeséink tanúsága szerint is „lappancs” vezet az alsó világba. (vö. Vámos Ferenc: A kozmosz a magyar mesében. Bp. 1943. 47-48. o.!)

⁹ A „fáraggyon el”, „remegjen el” kitételek ráolvasóink rontásviszafordító elemeihez tartoznak, amelyek szoros kapcsolatban állnak a kevesek által ismert és gyakorolt rontó ráolvasókkal. (vö. 20. sz.!)

belöle egy-egy cseppet, s akkor megmossa a fejit s a szívit s... megmosdik, s akkor ugy a vizet elönti.

5. **Dicsőség az Atyának és a Fiunak és a Szentlélek Istennek, / Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor és / Mindörökkön örökké, / Amen. / Kék szem, zöd szem, fekete szem, / Megnezte, megszerette a Dajka csitkót. / Ahány szem megnezte, / Ahány szív megszerette, / Annyi ezer angyal jöjön, / Vigasztalja meg a Dajka csitkónak a szívét. / Szállj el, igazet, a kösziklára, / A husából, a csontjából, / A vériből, a bőriből, a szőriből, / Ne edd a csitkónak a piros vérit, / Amen.** (Fekete Kászoni Jánosné Korbuly Rozália sz.1933. Gyepece) *Hát a víz... bárhonnán hozzák, ha kutból, ha patakból... csak addig ne igyék senki belé. Hanem legyen az tiszta víz. S egy csiporral mernek, s... keresztet vetnek „Az Atyának, a Fiunak és a Szentlélek Istennek nevében, Amen”, s a csuprot arra a keresztjelre teszik le. S ugy kezdik a vízvetést... Egy késsel így keresztet jelölnek, egy vas... vas legyen... S amikor elmondta ezt, a Dicsőséget, s azt, hogy „Kék szem, zöd szem... megnezte, megszerette...”, akkor egy szenet, egy élő szenet kivesznek, akármilyen picike, csak élő szén legyen, s beledobják. Ugy háromszor, ahogy az imádságot mondják... beledobják az élő szenet a vízbe, s ha leszállott a fenekibe, akkor megvan igézve. S akkor elviszik, s háromszor a szájába tölnek, hogy igyék, s a többit reaöntözik a testire. S ami megmarad, a fenekibe’, a szenek, me’ arra má’ imádság van mondva, olyan helyre teszik, egy gyümölcsfa tövibe, ahol... mocskot, mit nem öntnek. S a csuprot le szokták borítani. Ugy szokták csinálni... Édesanyámtól hallottam... Az édesanyjától tanolta ő is.*

6. *Tesznek egy csészébe, vagy kannába vizet, s akkor vagy gyufaszálat, vagy szenet vetnek belé. De amikor a vizet eléteszik, keresztet vetnek reja: 'Atyának, Fiunak, Szentlélek Istennek nevében, Amment'. S akkor ugy mongyák, hogy: **Elindult a gonosz igazet méhébe, / Megtalálta a boldogságos Szűzmária, / Kérdé tölle: Hova mész, te igazet?! / (A megigézett) fejinek, testének járására. / Térj meg, térj meg, te gonosz igazet, / menj a kösziklákra! / Szentlélek Uristen (a megigézett) vigasztalja. Ugy elmondnak egy Miatyánkot, akkor esmént ezt, amit elmondtam, egy Üdvözetet, s esmént ezt elmongyák, s akkor egy Hiszekegyet. Amikor elmongyák ezt a szakaszt, amit elől elmondtam, s a Miatyánkot, akkor belévetnek egy szenet a vízbe, s mongyák: **Kék szem, zöd szem, / Hetvenhétféle pokoligíző szem, / Aki átoljárta, átolnezte. / Olyan tisztán maraggyon az igazet, / Mint Szűzmária szülte Szentfiát, az ártatlan Jézust! S akkor hasznos ez a vízvetés.** (Ambrus Jánosné Tankó Ágnes „Kicsi” sz.1938. Gyimesfelsőlok, Ugra-pataka) *Én eztet édesanyámtól tanoltam.****

7. *Keresztet vet. (Kezét asztalra helyezett olvasójára teszi.) Aszmongya: **Hova indultál, gonosz igazet?! / Elindultam Enikőnek szálkás husa hasogatására, / Piros vére ivására. / Menj el, menj el rengeteg erdőkre, kösziklákra, / Hol a fekete kakasszó megszollan, / A kösziklák tetejire, / Oda, annak a tornyára! / Vidd el, vidd el innét ezt a fejfájást / Az én fejemről! / Bocsásd meg bűnjeit, bocsásd meg vétkeit, / Az ő gondolatjára. / Isten legyen velünk szent országában. / Jöjj el hozzánk, / Ez a gonosz igazet ne szálljon a szüvünkbe, / Hanem repüljön a hegyeknek a hegyes hegyibe!** (Galaczi Fülöpné Gerczuly Borbála sz.1913. Gyimesfelsőlok, Sántateleke) *A vizet a folyó vízből kell meríteni tizenkettőkor. Éjjel**

tizenkettőkor kell meríteni a vízből, csak amikor az ágyából lekel, maga ne vigyázkodjék suhiva, csak keresztet vet... Maga nem kell semmit mondjon. Semmit. Mejen... a folyóvízhez, s onné' mikor megtér, a folyóvíztől', keresztet vet és szépen visszamegyen, nem vigyázkodik suhiva... Keresztet vet, édesanyámé, s azt a szentet beléteszi abba a kannába, s akkor az odaszáll, a fejire... S akkor az leszáll. Aki megigizte, ha fehérnép igizi meg, akkor leszáll mind a három, ha férfi igizi, egy száll le. Nem kell ennél egyebet semmit mondani.

8. Keresztet huznak a földre. Keresztet huznak: **Kék szem, zöld szem, / Hetvenhétféle pokoligíző szem, / Ki átoljárta, átolnezte Péternek a szemit. / Döföm szívibe, szemibe! / Kérem a boldogságos Szépszüzmáriát, / Haggya olyan tisztán az igizettő', / Milyen tisztán szülte az áldott szent Fiát a fekete földre! / Térj meg, térj meg, te gonosz igizet! / Menj el, szállj el a hajlandóságra! / Menj el, igyál gyöngyharmatot! / Menj el a vadasszonyoknak vermeibe, / Ahol kovászval nem élnek, / Kovászos kenyeret nem sütnék, / A feteke kakasok nem kikirilnek! Ilyen szavakval mongyák el a vízvetést. (Tankó Kálmán, 1910-1998. Gyimesfelsőlok, Ugra-pataka)**

9. Vízet vetnek, hogyha... s akkor osztán... mongya rea azt a kicsi imádságot, s akkor iszik belöle háromszor, s megmosdik egy szikrát, keresztet vet... többit elönti, s „ugy elmennyen az igizet, ahogy elment ez a víz”, osztán, ugye, megjő. Na... Tiszta imádság kell. Igen. Aszmondják, hogy: **Dicsőség az Atyának és Fiának és Szentlélek Istennek, / Miképpen kezdetben vala, most és mindenkor, / S mindörökkön-örökké, / Áment. / Elindult a boldogságos Szüzmária Szent Józseffel Jeruzsálemba. / Magukkal vitték a Kisjézuskát. / Szembetaláltak egy zsidó leánt és egy zsidó legént. / Azok a Kisjézuskát elvették, / Megszertgették és halálra igizték. / Akkor Szent József rezes nyelvű bicskájával / Három szikrát ütött, / S a boldogságos Szüzmária a Jordán viziből / Három csepp vizet merített. / S aszmondta: Aki ezen igékkal vizet vet, / Minden ember és állat meggyógyul a földön. / Én es vizet vetek Péternek vagy Pálnak a nevre, / Ahogy vetett a boldogságos Szüzmária, / Az ő áldott Szentfiának. / Ha férfi igizte meg, essék a sapkájába, / Ha asszon igizte meg, essék a kontyába, / Ha leán igizte meg, essék a pártájába, / S Borbál vagy Anna vagy mifélenek hiják, / Tisztuljon meg az ő feje, / Mind a Jordánból kimerített szép tiszta vize, / Áment. (Kádár Imréné Bereczki Borbála, 1907-1998. Magyarcsügés) Akkor elmondnak három Miatyánkot, három Üdvözetet. Igy keresztet vetnek, s ennyi az egész. S akkor azt a vizet, ugye, hogy vetnek belé három szent... ahogy mondják, hogy a boldogságos Szüzmária hogy vetett vizet... Keresztet vet, iszik egy-egy cseppet, s akkor aszongya, hogy: „Mindenféle gonosz igizet, távozzál töllem, ugy ahogy eltávozott a... boldogságos Szüzmáriától...”, s akkor a többit elönti nyugot felé, s aszondja, hogy: „Ugy elmenjen az igizet, ahogy ez a víz elment”... Jaj, hát azt azelőtt tanultuk. Ott az öregektől, a mieinktől. Igen... Az nem olyan vétek, mert azt a z-Isten így adta. Aszmondták ezelőtt a z-öregek, hogy nem... nem vétek. Mert, ugye, a z-Isten... az Istent kérjük rajta, hogy segéljen meg, nem mást... De azt es tudom, hogy hasznos...A jó Istent kell kérni a vízvetésbe', nem... nem a' izéket, me' sokan kérnek olyan fé'rebeszédeket, olyan ördögi paratikákat, hogy mondjam, me' vannak azé' olyanyok es, elég. Azok azokval dógoznak... Én azokat nem tanóltam meg,**

met az a tulsó partra való. Isten van, s én Istent hiszek....Aki Istenbe' hiszen, az nem csalatkozik. Met az Isten megsegíti.

10 **Elindult a boldogságos Szűzmária / Az ő áldott szentséges Szentfiával, / Gecemáni kertbe, imádkozni. / Megtalálta a nagy zsidó leányát. / A nagy zsidó leánya kitakargatta, / Irigységbő, kércinségbő' halálra igizte. / Vess vizet az Urjézusának, / Me' én es azt vetek Máriának ezekkel az igékkel. / Az Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek, / Ammen. / Ó, Szűzanya, jöjj segítségére!** (Nyitrai Sándorné Karácsony Mária sz.1918. Gyimesbükk, Budákaoldal) *Ezt elmondom háromszor, vaj ötször. Ahány gyufaszálat belevetek a vízbe. S utána egy Miatyánkot s Üdvözetet. Oszta' azt, hogy azt a rövid... hogy: Kék szem megnézte, / Zöld szem megigizte, / Vigasztalo Szentlélek Uristen, / Jöjj segítségünkre! Ezeket a' izéket, az igizetre... A vizet, ha vederből merited... a csupor legyen tele, s ne folyjon vissza semmi. S akkor keresztet vetek a késsel, s... rejateszem. Akkor mondom ezt az imádságot, a gyufaszálat meggyujtom, vagy pedig szenet. Ha nagynak vet, őt szenet, s hogyha ilyen izinek, hármat.*

11. **Miatyánk Uristen, / Ki vagy a mennyekben, / Szenteltessék meg a te neved, / Jöjjen el a te országod, / Legyen meg a te akaratod, / Miképpen mennyben, / Azonképpen itt a földön is, / Adjad, Uram Istenünk, / Mindennapi kenyerünköt / Add meg nekünk ma, / És bocsásd meg a mi vétkeinket, / Miképpen mi is megbocsátunk / Az ellenyünk vétkezőknek, / És ne vígy a kísértésbe, / Szabadíts meg a gonosztól, / Ament. / Üdvözlégy Mária, / Kegyelemmel teljes, / Az Ur vagyon teveled, / Te vagy áldott / És áldott a te méhednek gyümöccse, Jézus, / Asszonyunk Szűzmária, / Istennek szent Anyja, / Imádkozzál érettünk, a bünösökér' / Most és halálunk óráján, / Ament. / Elindul a boldogságos Szépszűzmária / Az ő áldott Szentfiával vizet vetni / (Mondják... melyiket megigizték) / Ulyan tiszta legyen ennek a Krisztinának a feje, / Mind a Jordán viziből kimerített víz. / Phö-phö... / Menjen a pusztára, / Ahol kakasok nem szólnak, / Harangszót nem hallnak, / Kovászos kenyeret nem sütnék! / Phö-phö-phö... / Menjen a pusztára! / Miatyánk Uristen, / Ki vagy a mennyekben, / Szenteltessék meg a te neved, / Jöjjen el a te országod, / Legyen meg a te akaratod, / Miképpen mennyben, / Azonképpen itt a földön is, / Adjad, Uram Istenünk, / Mindennapi kenyerünköt / Add meg nekünk ma, / És bocsásd meg a mi vétkeinket, / Miképpen mi is megbocsátunk / Az ellenyünk vétkezőknek, / És ne vígy minköt a kísértésbe, / Szabadíts meg a gonosztól, / Ament. / Üdvözlégy Mária, / Kegyelemmel teljes, / Az Ur vagyon teveled, / te vagy áldott / És áldott a te méhednek gyümöccse, Jézus, / Asszonyunk Szűzmária, / Istennek szent Anyja, / Imádkozzál érettünk, a bünösökér' / Most és halálunk óráján, / Ament. / Szív megszerette, szem megigizte, / Boldogságos Szűzmária, vigasztald meg. / Férfiu szemvel, / Fehérnép szemvel. / Phö-phö... / Menjen a pusztára! / Az Atya, a Fiu, a Szentlélek Istennek, / Miképpen kezdetben vala, / Most és mindenkor / És minden örökkön örökké, / Amen. (Kecskés Mihályné Szöcs Erzsébet sz.1927. Csobányos) *S akkor megmossák a kezehatát s a nyakanál s a szivit. S így hátrafelé a fejénél abból a vízből. S ulyan helyré önteni, ahol nem tapodódik, nem taposódik le.***

12. **Egy kannába teszünk vizet, s keresztet vetünk, s akkor a késsel örökké keresztesen húzzuk a kannába: Megindult a boldogságos Szűzmária / Az ő áldott Szentfiával, / Megta-**

lálkozott a gonosz igizetekkel. / Azt kérlette: Hova mész, te gonosz igizet? / Én elmegyek a kisbabának / (vagy disznónak, vagy marhának) / Szeme szőre hasogatására. / Térj meg, te gonosz igizet, / Menj oda, ahol a fekete kutyák nem ugatnak, / Fekete hollók nem járnak! / Szentlélek Uristen, / Légy vigasztalója a babának / (vagy disznyónak, vagy aminek veti). / Szem megnezte, szü megszerette, / Ugy eloszlik a fájdalom, / Mind a gyertya füstje. / Tisztán maradjon, / Mind a boldogságos Szüzmáriának / Az ő tiszta szüve. / Kék szem, zöd szem, sárga szem, / Macskaszem, békaszem, / Fehérnépszem, férfiuszem. / (S akkor eltöpi) Phü-phü-phü... (Vrencsán Lázárné Dobricu Anna sz.1931. Kostelek) Mindenféle szemet odamondnak, met nem tudja, milyen szem igizte meg. Kék szem-e, vagy zöd szem, vagy fekete szem... S ettő' megtér, ettő' megtér. Ha megvan igizve, megtér. Olyan fejfájással van, hogy meg fog térni... Három szenet vagy négyet, s a negyediket visszavetik a füttőbe, s a hármát otthagyják, s az leszáll a fenekibe... Abbol a vízből három cseppet megiszik, s megmossa a homlokát, az arcát, iszik három cseppet. S akkor vagy a kutyára öntik, vagy olyan helyre, hogy tiszta helyt, s akkor a kannát leboriccsák. A szádával lefelé. Így szokták csinálni. Így tanyítottak... Hogyha nagyobb, akkor nem érvényes aztán többet nekem a vízvetés. Csak ha valaki kisebb, hogy tanyítsam meg.

13. *Az Atyának és Fiunak és Szentlélek Istennek nevében, / Amen. / Elindul a boldogságos Szép Szüzmária / Az ő áldott Szentfiával, Jézus Krisztusval, / Mennek a Jordán vizén. / Megtálálják a hetvenhét féle gonosz igizetet. / Azt kérdik tőlle: Hova mész, te gonosz igizet? / Menyek, menyek (Pálnak vagy Péternek) / Ize, csontja hasogatására, / Piros vére kiontására. / Térj meg, térj meg ez igék által! / Erigyg a kösziklákra, / Ott, ahol a fekete kutyák nem ugatnak, / Fekete kakasok nem szólnak, / Kovászos kenyeret nem sütnek! / Menj bé a fejedem, / Jőj ki a lábodon! / Phü-phü-phü-phü-phü... / Megnézte kék szem, zöd szem, / Fekete szem, mindenféle szem. / Boldogságos Szép Szüzmária, / Az ő áldott szent fia, Jézus Krisztus / Gyógyítsa s távoztassa el a betegséget. / Phü-phü-phü-phü-phü... (Tímár Pálné Vaszi Veronika sz.1936. Kostelek) (A vizet)... a kutból merítsük, de ugy menyünk a kuthoz, hogy nem nezünk egyik felé se, csak igyenesen elé, s kimerjük, s vissza es ugy menyünk, hogy nem nezünk sehová... hogy nem vigyázkodunk... A csésze alá keresztet csinállok. Akkor mondom ezt az imát, s öt szenet... Minden öt szénre elmondom ötször ezt az imádságot. S akkor osztán eltöpdösöm, s... ennyi... (Akit megigéztek) az iszik kilenc csöppet, kilenc kortyocskát. S akko' megmossa a fejét, s a szivénél, s... így akkor elmúlik... Olyan helyre öntik a vizet, hol... a napszentület után, s akkor azt mondják, hogy: Szálljon redá az igizet! Ott amilyen van, kutyára vagy sasra, vagy amit talál.*

14. *Az igizet ellen, tudja, háromszor azt szoktam elmondani: Elindul a boldogságos Szépszüzmária, / Az Atyával, a Fiuval, a Szentlélek Istennel. / Talála kék szemet, zöd szemet, / Sárga szemet, feteke szemet, / S hetvenhétféle gonosz igizetet. / Kérdé Jézus: Hova mész, te gonosz igizet? / Én elmejek (a megigézett neve) piros vérit hasogatni, / Szálkáját meghasogatni, / És piros vérit meginni. / Meg nem engedem, hogy elmenj oda, / S megidd (annak) a piros vérét, / Szálkás husát hasogasd, / Hanem menj el oda, / Hol feteke lovak nem nyeritnek, / Feteke kutyák nem ugatnak, / Feteke kakasok nem kikirilnek, / Kovászos kenyérvél nem élnek, / A tenger háta mellé, a kölikakba. Akkor a szenet belédobja: Szem*

megnézte, szü megszerette, / A boldogságos Szűzmária legyen megvigasztalója. (Fikó Béla, 1913-1998. Csinód) *Ezt elmondja háromszor. Ha háromszor meg nem tér, akkor hétszer, vagy kilencszer, de ez el fogja törölni azt a betegséget, kéremszépen.*

15. *Egy Miatyánkot s egy üdvözetet elmond az ember. S akkor: Elindula a boldogságos Szépszüzmária az ő áldott Szentfiával, / Megtalálták a gonosz igizetet. / Azt kérdezte: Hova mész, te gonosz igizet? / S azt felelte: Elmentem annak a kicsikének / Szeme szőre hasogatására. / Szűzmária azt felelte: Térj meg! / Ne menj oda! / Menj el arra a puszttára, / Ahol a fekete kutyák nem ugatnak, / S a fekete hollók nem kurrognak, / S ahol a harangok nem zúgnak! / Boldogságos Szépszüzmária úgy meggyaviccsa, / Ahogy vót.* (Fodor Péterné Fikó Anna sz.1934. Csinód) *S el kell töpdösni: Phü-phü. Háromszor.*

16. *Elindult a boldogságos Szépszüzmária az ő áldott Szentfiával. / Megtalálták a gonosz igizetet. / Azt kérdezték: Hová mentek, gonosz igizetek? / Elmejük (ennek s ennek) szive fájdalmára, / Piros vére kiontására, / Szálkás husa hasogatására. / Térj meg, térj meg, gonosz igizet! / Menj el oda, hol a fekete halak nem járnak, / Fekete kakasok nem szólnak, / Kovászos kenyeret nem sütnék! / Vájljal úgy, mind só a vízbe, / S viasz a tűzbe!* (Koncsag Gáborné Tankó Margit sz.1949. Egerszék) *S akkor eltöpdösi. Háromszor, vagy ötször, vagy hétszer. Ahányszor akarja... (Elötte.) Keresztet vetek. Egy edénbe vizet teszek. Az edénre is keresztet vetek. S akkor vagy gyufaszálkával, vagy szénnel... is lehet. Három szenet dobok belé. S ha pediglen gyufaszálkával vetem, akkor páratlant. Vagy ötöt, vagy hét szálat veszek. S úgy egyenként meggyújtom, s addig várom, míg elég, s úgy a gombját beletöröm. S úgy mondom a vizvetést... Vagy háromszor, vagy ötször, vagy hétszer. Páratlanul kell elmondani. S ha lemegy az a szén a víz fenekére, akkor meg van igizve, azt tartjuk... (S aki meg van igizve?) Annak keresztet vetnek. Ugy a vízbe belemártják a kezüket, s keresztet vetnek a homlokára, s így a szivére... S isznak három cseppet belőle, mongyuk a felnőtt, s ha kisbaba, akkor ugye az ujjkukkal csöppentenek a szájába három cseppet... Elöntik. Vagy vécébe, vagy háztetőre. Igen. Hol nem tapossák.*

17. *Elindul a boldogságos Szűzmária, / Talála a hetvenhétféle gonosz igizet: / Merre mész, merre mész, / Te hetvenhétféle gonosz igizet?! / Mejek a kicsi borjunak piros vére italára, / Szálkás husa hasogatására. / Térj meg, térj meg, / Te hetvenhétféle gonosz igizet! / Menj el a feteke föld szinyire, / Ahol a feteke kakasok nem szólnak, / A feteke lovak nem nyerítnek!* (Farkas János sz.1921. Egerszék) *Akkor a szenet beléveti. Három szenet kell belévetni, így egymás után. Ezt így el kell mondani és akkor aval meg kell locsolni az állatot, s térnek. Én gyerek vótam, s egy cigánné úgy megigizett vót, hogy szinte megomlott a fejem. Osztá' vizet vettek, s atto' jöttem rendbe. Három csöppet megittam. Vannak ilyen figurák.*

18. *Az Atyának és Fiunak és Szentlélek Istennek nevében, Ament. / Elindult a boldogságos Szépszüzmária Décimányon, / Megtalálta a kertbe' a hetvenhétféle igizetet. / Azt kérdezte: Hova mész, te hetvenhétféle igizet? / Menyek Ágnisnak szála hasogatására. / Mennyen a kősziklák hátára, / Hol déli harangszót nem hallnak, / Kovászos kenyeret nem*

esznek, / Fekete kutyák nem ugatnak, / Fekete macskák nem nyávognak. / Fekete szem, kék szem, zöd szem, / Mindenféle vigyített szem, megigizted. / Dicsőség az Atyának és Fiunak és Szentlélek Istennek nevében. / Áment. (Gerczuly Károlyné Csilib Ilona sz.1930. Kostelek) S akkor a szentet belévetik a vízbe. S olyan vizet meritenek, amelyikbe nem isznak belé, tudja... s akkor abból vetik a vizet, hogy legyen tiszta... S akkor szentet vet. Vagy hármat, vagy kilencet... s akkor úgy... csak még egyszer reamondja, hogy: „Kék szem, zöd szem, mindenféle vigyített szem...”. Igen... (S akkor aki meg van igézve?) Megmossa. Itt, s mindennél, hogy megmossa, s akkor reaönti vagy tyukra, vagy kutyára... reaönti, hogy mennyen el.

19. Elindult az Úrjézus a szakramentomval, / Előtálál kék szemet, zöd szemet, / Mindenféle fekete, rossz szemet. / Azt kérdi tőle: Hova mész, / Te kék szem, zöd szem, / Te fekete, rossz szem? / Aszmongya: Menyek... színe látására, / Feje, testye szaggatására. / Aszmongya az Úrjézus: / Térjél vissza, / Te kék szem, zöd szem, / Te fekete, rossz szem, / S menjél a pusztákra! (Imre Demeterné Oláh Krisztina sz.1937. Kostelek) S akkor úgy eltöpdösi háromszor, s keresztet vet a vízre, s szentet hán bele, s ennyi... A vizet a folyó után. A folyóból meritjük, a folyam után a csészével. Ugy... Vetünk több szentet is. Hetet, kilencet... S így mondták, hogyha leszálltak a csésze aljára, akkor... megvan igézve, hogyha pedig a felszín maradtak, akkor nincs. Igen... Az ivott belölle, megmosta a fejit, s... jobban lett. S elöntötték, mind csak a folyóba. Visszaöntötték, ami megmaradt. A folyás után.

20. Az igézés abból áll, hogyha valakinek nagyon fog fájni a feje, nagyon rosszul érzi magát, akkor... elmongya a Hiszekegyet, a Múatyánkot s az Üdvözetet. Akkor aszmongya rea, hogy: Ha férfi igizte meg, / Aki megigizte, ha zödszemü, / Ha kékszemü, ha feketeszemü, / Ha férfi vót, hujon el a haja, / S a csontjai. Újra akkor kezdi: Ha nő vót, aki megigizte, / Ha zödszemü, ha kékszemü, / Ha feketeszemü, / Ha nő vót, hujon el a haja, / S a csontjai. Újra így kezdi: Ha legén vót, ha nőtlen vót, / Ha kékszemü, ha zödszemü, / Ha feketeszemü, / Hujon el a haja, / S a csontjai. Esmént egy Múatyánkot s egy Üdvözetet elmond: Hogyha leán vót, / Ha zödszemü, ha kékszemü, / Ha feketeszemü, / Hujon el a haja, / S a csontjai, / Hogyha ő igizte meg. / S akkor eltöpdösi: Pfü-pfü-pfü-pfü-pfü-pfü... (Vaszi Istvánné Fekete Kászoni Irén sz.1940. Kostelek) S akkor osztán evel... három szentet vetnek a vízbe, s aval a vízzel megmosdik, s úgy tarcsuk mü, hogy érvényes. (Hová öntik el a vizet?) Fé're, hogy ne tapodódjék fel. Egy kert tövibe, egy gyümölcsfa tövibe. Ahol nem tapodódik fel. Kutyára.

21. Így mondom a fejire: Dicsőség az Atyának és Fiunak és Szentlélek Istennek, / Mi-képpen kezdetben vala, most és mindenkor / És mindörökkön-örökké, / Amen. Mondom a nevit, hogy: Szem megnezte Ilonkát vaj Annát, / Szem megnezte Ilonkát, szü megszerette, / (Így örökké huzom a keresztet.) / Valahán szem megnezte, szü megszerette, / Annyi ezer angyal jöjjön el, / S vigasztalja meg. / Menjen az igizet / A hőköre s a pusztára, / Csattogtassa a köveket s a fákat, / Ne az Ilonka vérit. S akkor elfuvom: Ffü-phü-phü-phü... (Kondra Jenőné Károly Anna sz.1922. Magyarcsügés) S akkor esmén mondom. Háromszor... (A homlokára húzza a keresztet?) Igen. Így a homlokára a kezemmel huzom. (A nagyujjával.) Amig elmondom háromszor.

22. *Szem megnézte, szü megszerette, / Valahány szem megnézte, / Annyi ezer angyal jön, vigasztalja meg. / Ugy eloszoljon az igizet, / Mind a só a vízbe, viasz a tűzbe, / Menjen, csattogtassa a kősziklákat, / Ne az én bubámnak a fejit!* (Korbuly Jánosné Bokor Ágnes sz.1919. Magyarcsügés) *Eltöpöm, a fejit így elizélem, s úgy helyrejött. Keresztet csinált úgy a homlokára, s akkor azt az imádságot úgy elmondta.*

23. *Kék szem, ződ szem, feteke szem, / Irigy szem, rossz szem / Átolnézte (akit átolnézett, gyermeket vagy marhát). / Szem megnézte, szü megszerette, / Gonosz igizet belé szállott. / Tisztuljon, takarodjon a feteke kősziklákra. / Piros vérit ne igya, szálas husát ne hasogassa. / Ugy maradjon, ahogy a boldogságos Szép Szűzmária / Az anyja méhiből a világra hozta.* (Karácsony Emilné Vrencsán Anna sz.1923. Kostelek) *S akkor el kell töpdödni. Utána kell három Miatyánk s három Üdvözet, s ha igizve van, az megjavul... Mikor egyszer elmongya, me' háromszor kell elmondani, eltöpdösi... Megint elmongya, megint eltöpdösi.*

24. *Kék ég alatt kék szem igizett meg, / Vigasztaló Szépszűzmária, vigasztald meg. / Feteke ég alatt feteke szem igizett meg, / Vigasztaló Szépszűzmária, vigasztljon meg. / Ződ ég alatt ződ szem igizett meg, / Vigasztaló Szépszűzmária, vigasztald meg.* (Pál Jánosné Bogdán Erzsébet, 1911-1997. Románcsügés) *Akkor mongya a nevre, akinek akar elfüni a fejit, vagy mi. S... mikor valakinek meg igizik... így elfúvom a fejit, akkor mán abba' a helybe' helyrejő.*

25. *Ha valakit megigiznek, fáj a feje, s ilyen kicsi babáknak... Én arra mondtam ezt: Babba Mária¹⁰, / Vidd el oda, / Hol kutyák nem ugatnak, / Kakasok nem szólnak, / Kovással kenyeret nem sütnek! S akkor kétszer-háromszor eltöpdöstem. (Gerczuly Andrásné Tímár Virág sz.1930. Kostelek) *Azt tanó'tam az öreg néniktő'. Az ezelőttikető'. Má' meg vannak halva... Vrencsán Rozália... Azt ő tanó'ta a nagyszüleitő' valahonnan.**

¹⁰ A csángóság által sok helyütt máig Holdistennőnek tartott Babba Mária néphitbeli alakjához l. Daczó Árpád:

A gyimesi Babba Mária. in: Népismereti Dolgozatok, Kriterion, Bukarest, 1980. 231-239. o.; Vitos László:

Babbamária. Máriakultusz Székelyföldön. in: Kapu 1993/5. 51-54. o.; Takács György: Babba Mária 1-2. in:

Országépítő 1993/4. 56-61. o. és 1994/1. 35-41. o.!

200 Ft

palócföld

